

plementation are formulated on the basis of the development strategy directly depends on the effectiveness of the decisions made at the regional and state levels and, consequently, the dynamics of socio-economic development of each specific territorial entity. The article discusses the features of the main socio-economic problems of development of the region, the solution of which will lead to the improvement of regional forecasting of socio-economic development, will allow formulating a conceptual approach, to create a complete system for improving the quality of forecasting. It is proposed to supplement the technology forecasting process of regional development by using the method of dynamic standards and tools of nonparametric statistics at the stage of measurement and genetic evaluation of the level of sustainable development of the region. Thus, the basic conditions for effective regional forecasting is involving in this process the representatives of all the centers for civic initiatives, institutions and structures that will affect the development of the region. Conducted a typology of forecasts of development of the region according to certain criteria, namely on the timing, scale according to the degree of information provision, the degree of determinism, on the specifics of methodological approaches. The algorithm was developed from a combination of genetic and teleological approaches in the prediction of the development of the region, in applying the method of dynamic standards will provide an opportunity to assess the level of sustainable regional development, to determine the direction of this development, and to identify reserves and major imbalances in the functioning and development of the region.

Keywords: forecasting, forecast, region, socio-economic development, the typology of the region.

Дата надходження до редакції: 28.02.2015
Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК: 332.055.4

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ МІСТ

Д. О. Гопцій, к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

В статті досліджуються наукові підходи до розуміння концепції сталого розвитку з метою визначення найбільш обґрунтованої позиції. Особливу увагу приділено питанню використанню концепції сталого розвитку при оцінці та подальшому плануванні розвитку міст.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, розвиток міст, метрика вимірювання процесів сталого розвитку.

Постановка проблеми. Розвиток міста – об'єктивно сформована система функціонування суб'єктів території (міста) заснована на стійкому і збалансованому відтворенні соціально-економічного, природно-ресурсного, інноваційного, економічного й іншого потенціалів, спрямованих на підвищення якості життя населення. Розвиток міста є багатовимірним, багатоаспектним процесом, що завжди має визначену спрямованість, обумовлену системою цілей. Якщо ця спрямованість позитивна – мова йде про прогрес, якщо негативна – про деградацію. Розвиток міста завжди пов'язаний із якісними і структурними перетвореннями, сутність яких зводиться до формування зовсім нового середовища його функціонування, адаптованого до мінливої внутрішньої та зовнішньої ситуації і здатного зберігати динамічну рівновагу [1].

Питання пошуку нових шляхів розвитку міст були актуальними у всі часи і на сьогоднішні дискусії з цього приводу стають ще більш жвавішими. Це викликано тим, що у світі на стику ХХ і ХХІ століть поширилася концепція сталого розвитку територій, яка швидко стала популярною в наукових колах, у тому числі і в Україні. Більше того, ряд теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найбільш перспективною ідеологією ХХІ століття і навіть усього третього тисячоліття, яка з поглибленням наукової обґрунтованості, витіс-

нить усі існуючі світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогодні значний вклад у розвиток ідеї сталого розвитку зроблений такими зарубіжними вченими, як Дж.М. Хулс [3], Р.В. Кейтс, Т.М. Перріс, А.А. Лейзерович [4]. На пострадянському просторі у цьому напрямку працювало багато вчених. Б.Г. Данилишин, Л.Б. Шостак [5] займалися питаннями стійкого розвитку в системі природно-ресурсних обмежень. Н.В. Багров [6] вивчав регіональну геополітику стійкого розвитку. Економіко-екологічним основам регіонального природокористування і розвитку присвячені роботи Б.В. Буркинського, В.Н. Степанова, С.К. Харічкова [7]. Моделюванням сталого розвитку, фінансовою політикою та управлінням сталим розвитком займалися О.Г. Осауленко [8]; І.М. Вахович [9]. Теоретичні основи сталого розвитку обґрунтовано в роботах Є.М. Борщук [10]. Стійкому розвитку, еколого-економічній оптимізації територіально-виробничих систем присвячені роботи А.Д. Урсул, Т.А. Урсул, В.Г. Тупало, А.А. Енгель [11]; З.В. Герасимчук [12]. У роботах В.В. Химинець [13], І.І. Устінової [14] дається обґрунтування сталого розвитку окремих регіонів та урбанізованих територій. Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації вивчали В.В. Ку-

зьменко [15], М.В. Фоміна [16], К.О. Дергачова [17]. Але серед дослідників немає узгодженої думки щодо розуміння поняття сталого розвитку та його змісту.

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є з'ясування того, що в решті являє собою концепція сталого розвитку, розкрити завдання які вона повинна вирішувати. Важливим питанням також є те, яким чином дана концепція може бути впроваджена при плануванні розвитку міст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Власне термін «сталий розвиток» має досить суперечливий характер. Дане поняття відповідає російському «постоянный / стабильный», тобто постійний / стабільний розвиток, проте у країнах СНД неабиякого поширення набув термін «устойчивое развитие». Англomовний оригінал розглянутого поняття – «sustainable development» – означає «підтримуваний розвиток». Досить цікавим є французький варіант цього терміна – «developpement durable» – «міцний / тривалий розвиток». У будь-якому випадку термін перекладається у значенні «сталий розвиток», хоч і породжує різне розуміння його змісту [18].

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміна «sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток», а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток», інколи цей термін тлумачать як всебічно збалансований розвиток. За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, його мета – задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю [19].

Вперше термін «сталий розвиток» було введено в обіг на Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття», і визначається як «сталий розвиток – це розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [20].

Автором інноваційної економічної теорії сталого розвитку, системно висвітленої в монографії «По за зростанням: економічна теорія сталого розвитку» (англ. «Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development») є провідний дослідник економічних аспектів забруднення довкілля, колишній економіст Світового Банку Дейлі Герман. Спираючись на визначення Комісії ООН та науковий аналіз, Г. Дейлі логічно тлумачить термін «сталий розвиток» як означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої

планети за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли у процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками [21].

В основу концепції сталого розвитку покладені ідеї відомого італійського вченого-економіста Вільфредо Паретто, зокрема принцип «Оптимуму» Паретто.

«Оптимум» Паретто – такий стан системи, при якому значення кожного окремого критерію, що описує стан системи, не може бути покращено без погіршення становища інших елементів. Принцип, за словами Вільфредо Паретто проголошує: «Слід вважати, що будь-яка зміна, яка нікому не завдає збитків і яка приносить людям користь (за їх власною оцінкою), є поліпшенням» [22, с. 92]. Таким чином визнається право на всі зміни, які не приносять нікому додаткової шкоди.

Оптимальність за Паретто є головним терміном теорії ринкової рівноваги. Основний зміст економічної рівноваги – дотримання відповідності між різними складовими: вартісною та матеріально-речовою частинами суспільного продукту, між попитом і пропозицією на ринку. Рівновага є багатофакторним явищем. На рівновагу справляють впливи (як стимулюючі, так і дестимулюючі) природно-географічні, соціально-політичні, економічні та інші фактори [22].

Вільфредо Паретто, викладаючи зміст своєї теорії, відмовився від поняття єдиного суспільного optimumу, а задля цього запропонував велику кількість неспівставних між собою optimumів [23]. На думку В.Г. Поліщука, з позицій сталого розвитку регіонів, з цим можна погодитись лише частково. Досягнення сталого розвитку як добробуту сучасних і майбутніх поколінь – завдання надзвичайно важке, і на його вирішення необхідно багато часу. Сталий розвиток у даному випадку виступає як стратегія регіонального та національного розвитку. Проте, якщо взяти до уваги, що у регіональній системі діють три основні види відносин – еколого-економічні, соціо-економічні та еколого-соціальні, то відповідно існує ймовірність одночасного досягнення трьох важливих optimumів у межах цієї системи: еколого-економічного optimumу, соціо-економічного optimumу та еколого-соціального optimumу. Тобто формується такий стан рівноваги, при якому регіональна система здатна нормально розвиватися за всіма напрямками. На підставі цього можна стверджувати, що рівновага з позицій сталого розвитку регіональної соціо-еколого-економічної системи буде передбачати постійне досягнення такого стану, за якого оптимальне співвідношен-

ня однієї підсистеми сталого розвитку не спричиняє якісне та кількісне погіршення іншої, а спрямоване на розвиток всієї системи [24].

Як зазначають автори колективної монографії «Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика» [25], певний скептицизм у прийнятті концепції (та, зокрема, визначення її як утопічної) зумовлене тим фактом, що жодна країна світу не наблизилася до стійкого стану, хоча уряди окремих країн декларували та доклали значних зусиль до його досягнення. На думку авторів, «якщо визначати усталеність як суспільні відносини, за яких природні ресурси не виснажуються, цілісність екосистеми не порушується, матеріальний та соціальний добробут людства постійно підтримується, то можна стверджувати, що усталеність – це особливий стан екологічної, економічної та соціальної систем, коли їх цілі розвитку збігаються і знаходяться в зоні перетину всіх трьох систем» [25, с. 41-42].

У проекті Концепції сталого розвитку України сталий розвиток визначений як «процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності навколишнього природного середовища, створення можливості для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь» [26].

В економічному енциклопедичному словнику за редакцією С.В. Мочерного сталий розвиток розглядається як «незворотні та закономірні сутнісно-якісні зміни суспільства на основі оптимального поєднання і раціоналізації економічної, екологічної та соціальної сторін такого розвитку з урахуванням потреб майбутніх поколінь» [27, с. 277].

Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харічков запропонували дивитись на сталий розвиток через призму динамічної рівноваги. Зокрема, сталий розвиток еколого-економічної системи, на їх думку, є здатністю цієї системи витримувати зміни, створені зовнішніми і внутрішніми впливами в економічних та екологічних підсистемах, а також здатність збереження визначеної динамічної рівноваги [7, с.142].

Принципу динамічної рівноваги дотримується у своїх дослідженнях і Л.Г. Мельник. Сталий розвиток розуміється вченим як перманентне відтворення так званого стану гомеостазу (динамічної рівноваги) з періодичною зміною його рівня, при якому б відбувалося постійне розв'язання суперечностей між внутрішніми компонентами системи, а зміна параметрів біосфери не виходила за межі катастрофічних (фатальних) для системи трансформацій [28, с.413].

Крім розуміння сталого розвитку з позицій динамічної рівноваги в Україні існують й інші погляди. Є.М. Борщук, проводячи аналіз викорис-

тання терміна в західноєвропейських країнах, робить висновок, що під сталим розвитком слід розуміти біогармонійний або стійкий розвиток суспільства, прийнятний для збереження екологічної ніші людини [10, с. 289-290]. З.В. Герасимчук розуміє сталий розвиток як «процес забезпечення функціонування територіальної системи із заданими параметрами в певних умовах протягом необхідного проміжку часу, що веде до гармонізації факторів виробництва та поліпшення якості життя сучасних і наступних поколінь за обставин збереження і поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища» [12, с. 28].

Розкриваючи суть цього явища, не слід забувати про парадигму сталого розвитку, яка включає в себе вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації. У країнах, де на державному рівні зазначені вимоги ігноруються, в поняття сталого розвитку намагаються вкласти «зручний» зміст, вихолощуючи справжній. Так, в Україні термін «сталий розвиток» часто вживають для означення лише неухильного зростання економічних показників країни, її регіонів, міст, сіл та окремих галузей економіки. Інколи до цього додають здійснення безсистемних заходів щодо збереження довкілля та поліпшення санітарних умов проживання й праці людей.

Найбільш вдале визначення сталого розвитку дає Н.В. Багров, який визначає сталий розвиток – як гармонізація відносин трьох структурних підсистем цивілізованого світу – соціуму, економіки та навколишнього середовища [6]. Дане визначення є коректним ще й тому, що концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору (складових): економічної, соціальної та екологічної.

На сьогоднішній день вагомий внесок у наукове обґрунтування концепції сталого розвитку на регіональному рівні зроблений авторським колективом під керівництвом М.З. Згуровського. Колектив авторів запропонував систему факторів (індексів та індикаторів) і розробив метрику для вимірювання процесів сталого розвитку (МВСР) з метою оцінювання зазначених процесів для регіонів України. У ході роботи здійснено компаративний аналіз регіонів, за такими інтегральними показниками як індекс сталого розвитку та ступінь гармонізації, а також визначено основні недоліки і переваги регіонів на шляху до сталого розвитку. Дана робота є найбільш фундаментальною в напрямку дослідження концепції сталого розвитку і заслуговує на особливу увагу [29].

Важливим питанням у реалізації концепції сталого розвитку – особливо у зв'язку з тим, що вона часто розглядається як така, що еволюціонує, – стало виявлення її практичних і вимірюваних індикаторів.

Індикатор сталого розвитку – це кількісне представлення певної характеристики одного або

більше вимірів розвитку, яке дозволяє оцінювати прогрес, підвищувати ефективність і дієвість прийняття рішень за допомогою спрощення й агрегування великих обсягів інформації й надання її у вигляді такої «згортки» особам, що приймають рішення [29].

Зручність застосування індикаторів полягає в тому, що їх обчислення здійснюється на основі офіційної статистичної звітності, яка щорічно оновлюється. Таким чином можна щорічно проводити моніторинг сталого розвитку певного регіону або окремого населеного пункту.

Цікавим є той факт, що на відміну від регіональної концепції, в Україні прийнята «Концепція сталого розвитку населених пунктів», затверджена Постановою Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. Дана концепція визначає сталий розвиток населених пунктів як соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень [30].

Можна стверджувати, що Концепція сталого розвитку населених пунктів має суто декларативний характер, адже на сьогодні відсутні підходи для оцінки сталого розвитку населених пунктів.

Методика, що розроблена для оцінки сталого розвитку регіонів України, за певних коректив, може бути адаптована для міст. Зокрема проведені нами розрахунки щодо міст Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Первомайськ, Чугуїв показали

ефективність використання даної методики та зручність її використання для подальшого планування управлінських заходів [31].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження показали відсутність серед науковців єдиного підходу щодо розуміння сталого розвитку. Найбільш обґрунтованим є розуміння сталого розвитку – як гармонізація відносин трьох структурних підсистем цивілізованого світу – соціуму, економіки та навколишнього середовища запропоноване Н.В. Багровим. Саме таке розуміння сталого розвитку було покладене в основу розробки метрики для вимірювання процесів сталого розвитку (МВСР) в регіонах України, розроблену авторським колективом під керівництвом М.З. Згуровського. Дана метрика дозволяє перейти від суто декларативних засад концепції сталого розвитку до практичної оцінки зазначених процесів та їх наочного відображення. Головною перевагою даної метрики є те що за умови коригування набору вихідних даних вона може бути застосована для оцінки не тільки регіонів України а і окремих населених пунктів. В ході наших досліджень по оцінці процесів сталого розвитку в окремих містах Харківської області скорегована метрика показала свою зручність та наочність. Головним дискусійним питанням залишається лише включення тих чи інших індикаторів при проведенні оцінки, що є полем для подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. Склярчук Н.І. Формування стратегії розвитку економіки малих міст в контексті ринкових реформ: дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / Склярчук Наталія Іванівна. – Х., 2003. – 175 с.
2. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії: монографія / Л.С. Гринів. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 240 с.
3. Hulse J.H. Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past / J.H. Hulse. – New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd.; Ottawa: International Development Research Centre, 2007. – 390 p.
4. Kates R.W. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice / R.W. Kates, T.M. Parris, A.A. Leiserowitz. – Environment: Science and Policy for Sustainable Development. – 2001 – Num. 3. – P. 8-21.
5. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак – К.: СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.
6. Багров Н.В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н.В. Багров. – К.: Лыбидь, 2002. – 256 с.
7. Буркинський Б.В. Економіко-екологічні основи регіонального природопольовання і розвитку / Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков ИПРЭЭИ НАН України. – Одеса: Фенікс, 2005. – 575 с.
8. Осауленко О.Г. Сталий соціально-економічний розвиток: моделювання та управління: монографія / О.Г. Осауленко. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2000. – 177 с.
9. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія / І.М. Вахович. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 496 с.
10. Борщук Є.М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем: монографія / Є.М. Борщук. – Львів: Растр-7, 2007. – 435 с.
11. Устойчивое развитие, безопасность, ноосферогенез: монографія / А.Д. Урсул, Т.А. Урсул, В.Г. Тупало, А.А. Энгель; Российская академия гос. службы при Президенте РФ. – М., 2008. – 399 с.
12. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.
13. Химинець В.В. Еколого-економічні основи сталого розвитку Закарпаття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.08.01 «Економіка природокоистування і охорони навколишнього середовища» / В.В. Химинець. – К., 2002. – 21 с.

14. Устінова І.І. Еколого-містобудівне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. архіт.: спец. 18.00.04 «Містобудування та ландшафтна архітектура» / І.І. Устінова. – К., 2005. – 19 с.

15. Кузьменко В.В. Економічна безпека та сталий розвиток: взаємодія на регіональному рівні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія» / В.В. Кузьменко. – Донецьк, 2007. – 20 с.

16. Фоміна М.В. Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації: теорія і методологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія» / М.В. Фоміна. – Донецьк, 2010. – 40 с.

17. Дергачова К.О. Сталий розвиток як предмет міжнародної співпраці. Політологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних відносин, глобального і регіонального розвитку» / К.О. Дергачова. – К., 2005. – 18 с.

18. Голубець М.А. Розвиток “сталий” чи “збалансований”? / М.А. Голубець // Український географічний журнал. – 2006. – № 2. – С. 66-69.

19. Коробко Б. Енергетика та сталий розвиток. Інформаційний посібник для українських ЗМІ [Електронний ресурс] / Б. Коробко. – К., 2007. – 44 с. – Режим доступу: http://www.mama86.org.ua/archive/files/esdnew_web.pdf.

20. Програма дій “Порядок денний на ХХІ століття”: ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт “Планета Земля”, 1992 р.): пер. з англ. – 2-ге вид. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.

21. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток (Системні маркетингові дослідження): монографія / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.

22. Масловська Л.Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика: монографія / Л.Ц. Масловська. – К.: КНЕУ, 2003. – 365 с.

23. Бартєнев С.А. Экономические теории и школы (история и современность): курс лекций / С.А. Бартєнев. – М.: БЕК, 1996. – 352 с.

24. Поліщук В.Г. Стимулювання сталого розвитку регіону: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Поліщук Вадим Григорович. – Луцьк, 2010. – 211 с.

25. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / [В.М. Андерсон, Н.М. Андрєєва, О.М. Алімов та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук проф. Є.В. Хлобистова / ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь: ІТ «АРИАЛ», 2011. – 589 с.

26. Концепція сталого розвитку України / за ред. В.В. Волошина, Н.М. Гордієнка та ін. – К.: БМТ, 2000. – 17 с.

27. Економічний енциклопедичний словник / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устинко, С.І. Юрій; [за ред. С.В. Мочерного]. – Львів: Світ, 2006. – Т.2. – 568 с.

28. Основи стійкого розвитку: навч. посібник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 654 с.

29. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти: у 2 ч. / наук. кер. М.З. Згуровський. – К.: НТУУ “КПІ”, 2009. – Ч. 2: Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз. – 200 с.

30. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 1. – Ст. 6.

31. Вервейко А.П. Оцінка результатів розвитку міст обласного значення: монографія / А.П. Вервейко, Д.О. Гопцій / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х.: «НТМТ», 2014. – 232 с.

Гопцій Д.А. Научные подходы к пониманию концепции устойчивого развития и направления ее использования при планировании развития городов.

В статье исследуются научные подходы к пониманию концепции устойчивого развития с целью определения наиболее обоснованной позиции. Особое внимание уделено вопросу использования концепции устойчивого развития при оценке и дальнейшем планировании развития городов.

Ключевые слова: концепция устойчивого развития, развитие городов, метрика измерения процессов устойчивого развития.

Goptsy D.O. Scientific approaches to understanding the concept of the sustainable development and ways of its application in the planning of urban development.

The article investigates the scientific approaches to understanding the concept of sustainable development in order to determine the most justified position.

The conducted studies demonstrated an absence of the common approach among scientists to the understanding of the sustainable development. The most justified understanding of the sustainable development, which was proposed, is a harmonization of relations between three structural subsystems of the civilized world – the society, the economy and the environment. Such understanding of the sustainable devel-

opment was taken as a basis for the elaboration of metrics for measurement of the sustainable development processes in the regions of Ukraine, developed by the team of authors led by M.Z Zgurovsky. The metric made it possible to perform a comparative analysis of regions, based on such integrated performance indicators as the index of sustainable development and the degree of harmonization, and to identify the main advantages and disadvantages of the regions towards the sustainable development. One of the important issue in the implementation of the sustainable development concept - especially taking into account the fact that it is often considered as undergoing constant evolving – was the discovery of its practical and measurable indicators.

The indicator of sustainable development is a quantitative representation of certain characteristics of one or more dimensions of the development, which allows evaluating the progress, improve the efficiency and effectiveness of the decision-making through the simplification and aggregation of large volumes of information and providing it in the form of such "package" to the decision-makers.

The usage of indicators is convenient due to the reason, that their calculation is based on official statistical reports, which are updated annually. Thus it is possible to monitor the sustainable development of a given region or a separate locality on annual basis.

This work merits particular attention as the most fundamental one towards the research of the sustainable development concept. Metric allows moving from purely declarative principles of the sustainable development concept to the practical assessment of the contemplated processes and their visualisation. The main advantage of this metric is that subject to adjustment of input data it could be used to assess not only regions of Ukraine and regions and separate localities. The adjusted metrics demonstrated its convenience and visibility in course of our research on the assessment of sustainable development processes in some cities of Kharkiv region. The main question which still remains debatable is the inclusion of various indicators for the purpose of the assessment and this is a field for further scientific research.

Keywords: concept of sustainable development, urban development, metric measurement of the sustainable development.

Дата надходження до редакції: 12.06.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Кошкалда І.В.

УДК 338.24:339

СТИЛІ І МЕТОДИ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Н. В. Писарєва, викладач, ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»

У статті розкрито поняття «стиль управління» - кращий метод використання аналітичних, творчих здібностей та досвіду керівника; виділено критерії для визначення рівня ефективності діяльності керівника. Приведено основні недоліки в управлінні аграрними підприємствами, що впливають на якість регулювання діяльності дочірніх структур. У табличній формі представлено модель вирішення соціальних проблем на підприємстві.

Ключові слова: структура та напрямки розвитку, економічна стійкість, сільськогосподарське підприємство, бізнес-процес, адаптація, сучасний менеджмент.

Вступ. Важливість досліджуваної проблеми визначається характером здійснюваних у країні масштабних реформ аграрної сфери. Сучасний етап розвитку аграрної сфери економіки України характеризується зміною уявлень про її структуру та напрямки розвитку. Поглиблення ринкових відносин вимагають від їх суб'єктів підприємницької активності, переходу до різноманітних форм власності, наростання темпів і масштабів змін до технологічної бази виробництва, кардинальної зміни функцій і методів державного регулювання та управління.

Метою дослідження є розробка науково-методичних засад щодо інтеграції інструментарію операційного менеджменту в системи управління аграрних підприємств.

Аналіз останніх публікацій. Науковому дослідженню з питань менеджменту в системи управління аграрних підприємств присвячені публікації зроблені українськими та зарубіжними

вченими: Г.Болтом, Ч.Гарфіелдом, Д.Доблером, Ф.Котлером, Т.Левітом, А.Маслоу, Н.Рекрхманом, Ф.Уайтлі, Н.Фордом, Г.Черчілем, І.В. Жалінською, Г.В. Осовською, Письмаченко Л.М, Саблук П.Т, О.Л. Фіщук, у яких інтерес до дослідження керівності виробничих підрозділів аграрних підприємств був викликаний не з метою збереження поточних позицій, а з метою експансії на світові ринки.

Інші вчені, серед яких Б.Андерсон, Д.Беккер, М.Джордж, Д.Харрінгтон, А.Шеер, що дослідили процесний підхід до управління, у своїх роботах розглядали тільки виробничу діяльність або обмежувалися загальними визначеннями і висновками без застосування до конкретного виду діяльності. У свою чергу, операційний менеджмент, який отримав початок як науковий напрям з початку 1900-х років і вперше описаний Ф. Тейлором і А. Файоном, також розвивався з метою вдосконалення виробничих систем.

Вісник Сумського національного аграрного університету

Серія «Економіка і менеджмент», випуск 5 (64), 2015